

## ۷-۲- پیشنهاد‌های پژوهشی

پژوهش حاضر در تحدید دامنه بررسی خود، از پرداختن به قلمروهایی عامدانه پرهیز نموده است و در عین حال در سیر پژوهشی طی شده، با مسائلی مواجه گردیده که پرداختن بدان‌ها، پژوهش‌های مجزایی را می‌طلبد. عمده‌ترین پرسش‌ها و پیشنهاد‌های پژوهشی مذکور عبارتند از:

۱. رابطه سه‌گانه «تربیت، سیاست و اقتصاد» چیست؟ با توجه به غلبه نظریه نئولیبرالیسم (تعدیل ساختاری) در ادبیات علمی و همچنین عرصه سیاست‌گذاری، سه‌گانه مذکور در این نظریه چه رابطه‌ای دارند؟ این الگو با الگوی برآمده از مبانی آموزه‌های اسلامی و دیدگاه‌های اندیشمندان اسلامی چه اشتراکات و افتراقاتی دارد؟
۲. مفهوم «قدرت»، «ولایت»، «هدایت» و «امر به معروف و نهی از منکر» و مفاهیم مشابه در قرآن کریم و روایات چیست؟
۳. حق تربیت (حق «تربیت شدن» و «حق تربیت کردن») به عنوان یکی از مبانی کلیدی در تعیین جزئیات نقش دولت در تربیت در دیدگاه اسلامی چه ابعادی دارد؟ چه افراد یا نهادهایی از این حق و با چه مختصاتی برخوردار هستند؟ حق دولت، والدین، مربی و مربی در تربیت چیست و چه رابطه‌ای دارد؟ این حق و رابطه در سنین مختلف متربیان متفاوت است؟
۴. بر اساس آموزه‌های اسلامی و نظریات تعلیم و تربیت اسلامی، «مراجع اقتدار تربیتی» و «مسئولان تربیتی» کدامند؟ رابطه آن‌ها چیست؟
۵. استخراج نظریه‌ی تربیت مبتنی نظریه ولایت و ولایت فقیه و دلالت‌های آن در سطوح مختلف تعلیم و تربیت و قرائت‌های مختلف از این نظریه (به ویژه قرائت امام خمینی (ره)) چه استلزاماتی دارد؟
۶. تربیت و سیاست بر اساس نگرش فقهی امام خمینی (ع) چه نسبتی دارند؟ این نسبت با نسبت برآمده از مبانی فلسفی، کلامی و اندیشه اجتماعی ایشان چه رابطه‌ای دارد؟
۷. مبانی و اقتضائات سیاست‌گذاری و حکمرانی تربیتی بر اساس اندیشه امام خمینی (ره) چیست؟
۸. تربیت سیاسی بر اساس اندیشه تربیتی و سیاسی امام خمینی (ع) چیست؟

## ۷-۳- محدودیت‌های پژوهشی

پژوهش حاضر به اقتضای هر عمل بشری با محدودیت‌هایی در حیطه ارادی و غیرارادی پژوهشگران مواجه بوده است. گرچه تلاش شده است که تا حد ممکن این محدودیت‌ها به صحت و جامعیت یافته‌های پژوهش خدشه‌ای وارد نسازد، با این حال به نظر می‌رسد التفات بدان‌ها این آگاهی را به پژوهشگران، خوانندگان و ارزیابان آن می‌دهد که به برخی از دلایل کاستی‌های آن پی ببرند و چه‌بسا در پژوهش‌های بعدی، آن‌ها را جبران نمایند. از جمله مهمترین محدودیت‌های پژوهش حاضر می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

- سیره عملی و سلوک شخصیتی امام خمینی (ره) یکی از منابع قابل توجه و اتکا در پژوهش‌ها به ویژه پژوهش‌هایی است که به حکمت عملی ارتباط می‌یابند. در این پژوهش متأسفانه فرصت و امکان پرداختن به این بعد از امام خمینی (ره) فراهم نشد و پژوهش صرفاً با تکیه بر آثار مکتوب ایشان صورت پذیرفت.
- با توجه به ذوابعاد بودن شخصیت و اندیشه امام خمینی (ره)، بررسی جامع اندیشه ایشان اقتضا می‌نماید که به همه ابعاد و حوزه‌های دانشی مربوطه توجه گردد. در این پژوهش به دلیل محدودیت پیشینه تخصصی پژوهشگران، از وجه فقهی اندیشه امام خمینی (ره) در باب تربیت و سیاست تغافل گردیده است و لذا آثار فقهی

ایشان مورد توجه نبوده است. این در حالی است که بخشی از اندیشه سیاسی در متفکران مسلمان را باید در فقه سیاسی ایشان جستجو نمود.

– یکی دیگر از محدودیت‌های این پژوهش و پژوهش‌های مشابه درباره اندیشه امام خمینی (ره)، در دسترس نبودن برخی از آثار ایشان است، همچون از بین رفتن یا معدوم شدن به دلایل امنیتی و محافظه‌کاری و پنهان‌نگاری در آثار سیاسی در دوره مبارزه سیاسی این بخش از آثار و احتمالاً اجزایی از اندیشه ایشان در دسترس قرار ندارد.



## منابع